DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 20 maj 2010 *

I mål C-111/09,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artiklarna 68 EG och 234 EG, framställd av Okresní soud v Chebu (Republiken Tjeckien) genom beslut av den 3 februari 2009, som inkom till domstolen den 23 mars 2009, i målet

Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group

mot

Michal Bilas,

meddelar

* Rättegångsspråk: tjeckiska.

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J.-C. Bonichot samt domarna C. Toader (referent), K. Schiemann, P. Kūris och L. Bay Larsen,

generaladvokat: J. Mazák,
justitiesekreterare: R. Grass,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Tjeckiens regering, genom M. Smolek, i egenskap av ombud,

— Tysklands regering, genom M. Lumma, i egenskap av ombud,

— Slovakiens regering, genom B. Ricziová, i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom A.-M. Rouchaud-Joët och M. Šimerdová, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 24 och 26 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1).

2 Denna begäran har framställts i ett mål mellan Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group (nedan kallat ČPP), ett försäkringsbolag som är hemmahörande i Republiken Tjeckien, och Michal Bilas, en försäkringstagare med hemvist i Slovakien, angående ett betalningsanspråk avseende en försäkringspremie.

Tillämpliga bestämmelser

3 Behörighetsreglerna för försäkringstvister uppställs i avsnitt 3 i kapitel II i förordning nr 44/2001. Avsnitt 3 omfattar artiklarna 8–14.

4 I artikel 8 i denna förordning föreskrivs följande:

”För försäkringstvister gäller i fråga om domstols behörighet utöver föreskrifterna i artikel 4 och artikel 5.5 bestämmelserna i detta avsnitt.”

5 I artikel 12.1 i förordningen föreskrivs följande:

”Om inte annat föreskrivs i artikel 11.3, får en försäkringsgivare väcka talan endast vid domstolarna i den medlemsstat där svaranden har hemvist, vare sig denne är försäkringstagare, försäkrad eller förmånstagare.”

6 I artikel 13 i samma förordning föreskrivs följande:

”Avvikelser från bestämmelserna i detta avsnitt i ett avtal om domstols behörighet gäller endast om avtalet

1) har ingåtts efter tvistens uppkomst, eller

… ”

7 I artikel 22 i avsnitt 6 i kapitel II i förordning nr 44/2001 uppställs reglerna gällande ”Exklusiv behörighet”.

8 I artikel 24 i avsnitt 7, med rubriken ”Avtal om domstols behörighet”, i kapitel II i förordningen anges följande:

”Utöver den behörighet som en domstol i en medlemsstat har enligt andra bestämmelser i denna förordning, är domstolen behörig om svaranden går i svaromål inför denna. Detta gäller dock inte om svaranden gick i svaromål för att bestrida domstolens behörighet eller om en annan domstol har exklusiv behörighet enligt artikel 22.”

9 Avsnitt 8 med rubriken ”Prövning av behörighetsfrågan och av frågan huruvida målet kan tas upp” i kapitel II i förordning nr 44/2001 innehåller artiklarna 25 och 26.

10 I artikel 25 i förordningen föreskrivs följande:

”Om talan som väcks vid en domstol i en medlemsstat gäller en tvist som huvudsakligen rör en fråga som en domstol i en annan medlemsstat är exklusivt behörig att pröva enligt artikel 22, skall domstolen självmant förklara sig obehörig.”

11 I artikel 26.1 i samma förordning fastställs följande:

”Om talan väcks vid en domstol i en medlemsstat mot en svarande som har hemvist i en annan medlemsstat, och svaranden inte går i svaromål, skall domstolen självmant förklara sig obehörig, såvida den inte är behörig enligt bestämmelserna i denna förordning.”

12 Artikel 35 i förordning nr 44/2001, som återfinns i kapitel III med rubriken ”Erkännande och verkställighet”, i avsnitt 1 med rubriken ”Erkännande”, har följande lydelse:

”1. En dom skall vidare inte erkännas om den strider mot bestämmelserna i avsnitten 3, 4 och 6 i kapitel II, och inte heller i de fall som avses i artikel 72.

...

3. Domstolens behörighet i ursprungsmedlemsstaten får inte omprövas på andra grunder än som avses i punkt 1. Behörighetsreglerna omfattas inte av de i artikel 34.1 åsyftade grunderna för rättsordningen (ordre public).”

Tvisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

13 ČPP väckte den 14 april 2008 talan mot Michal Bilas vid den hänskjutande domstolen och yrkade att denne skulle förpliktas betala ett belopp om 1 755 CZK, inklusive dröjsmålsränta, vilket motsvarar en obetald försäkringspremie enligt ett försäkringsavtal som parterna ingått den 30 maj 2002.

14 Michal Bilas som av Okresní soud v Chebu hade ombetts att yttra sig bestred ČPP:s fordran i sak utan att göra någon foruminvändning.

15 Okresní soud v Chebu har i beslutet om hänskjutande anfört att det framgår av förordning nr 44/2001 att då någon foruminvändning inte har gjorts kan domstolen inte pröva huruvida den är behörig, eftersom tvisten inte omfattas av någon av de situationer som anges i artiklarna 25 och 26 i denna förordning.

16 Okresní soud v Chebu har vidare framfört att om den avgör tvisten i sak utan att pröva sin behörighet kan detta leda till att domen inte erkänns enligt artikel 35 i förordning nr 44/2001. Denna bestämmelse innebär nämligen att en dom inte ska erkännas i en medlemsstat om den inte har meddelats av en behörig domstol i den mening som

avses i bestämmelserna i avsnitten 3, 4 och 6 i kapitel II i förordningen. Eftersom talan har väckts i strid med artikel 12.1 i förordningen anser Okresní soud v Chebu att detta kan innebära att domen inte kommer att kunna erkännas i en annan medlemsstat.

17 Den hänskjutande domstolen hyser dock tvivel avseende huruvida denna slutsats är riktig. Okresní soud v Chebu har anfört att den antingen borde ha möjlighet att pröva sin egen behörighet utan beaktande av artikel 26 i förordning nr 44/2001 eller kunna tillämpa artikel 24 i förordningen på behörighetsfrågan, fastän möjligheten att tillämpa denna bestämmelse inte uttryckligen framgår av artikel 8 i samma förordning.

18 Mot denna bakgrund beslutade Okresní soud v Chebu att vilandeförklara målen och hänskjuta följande tolkningsfrågor till domstolen:

”1) Ska artikel 26 i … förordning … nr 44/2001 … tolkas så, att en domstol inte får ompröva sin internationella behörighet om svaranden deltar i rättegången, trots att bestämmelserna om tvingande behörighet i avsnitt 3 i [kapitel II i] förordningen är tillämpliga i målet och talan har väckts i strid med dessa bestämmelser?

2) Kan svarandens deltagande i rättegången utgöra grund för domstolens internationella behörighet i den mening som avses i artikel 24 i [förordning nr 44/2001], även om bestämmelserna om tvingande behörighet i avsnitt 3 i [kapitel II i] förordningen är tillämpliga i målet och talan har väckts i strid med dessa bestämmelser?

3) Om fråga 2 besvaras nekande, kan den omständigheten att svaranden deltar i rättegången vid en domstol, som inte är behörig enligt förordningen att pröva

försäkringstvisten, betraktas som ett avtal om domstols behörighet i den mening som avses i artikel 13.1 i förordningen?”

Tolkningsfrågorna

Fråga 2

19 Genom sin andra fråga vill den hänskjutande domstolen i huvudsak få klarhet i huruvida artikel 24 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att domstolen där talan väckts är behörig, trots att reglerna i avsnitt 3 i kapitel II i denna förordning inte har iakttagits, om svaranden går i svaromål utan att göra någon foruminvändning.

20 Denna fråga gäller huruvida den omständigheten att svaranden som inte invänder mot domstolens behörighet går i svaromål utgör ett tyst avtal om domstols behörighet (tyst prorogation) även vad gäller tvister som omfattas av de särskilda behörighetsreglerna i förordning nr 44/2001, såsom reglerna för försäkringstvister i avsnitt 3 i kapitel II i denna förordning.

21 I artikel 24 första meningen i förordning nr 44/2001 föreskrivs en regel om behörighet på grund av att svaranden ingått i svaromål som gäller alla tvister där domstolens behörighet inte följer av andra bestämmelser i förordningen. Denna bestämmelse är även tillämplig i de fall talan har väckts i strid med förordningens bestämmelser och

innebär att den omständigheten att svaranden går i svaromål kan anses som ett tyst godkännande av domstolens behörighet och därmed som prorogation till förmån för den domstolen.

22 I artikel 24 andra meningen i förordning nr 44/2001 föreskrivs undantag till denna huvudregel. Denna bestämmelse innebär att det inte föreligger något tyst prorogationsavtal vad avser den ifrågavarande domstolens behörighet om svaranden gör en foruminvändning och därigenom uttrycker sin avsikt att inte godkänna domstolens behörighet eller om det handlar om tvister som omfattas av reglerna om exklusiv behörighet i artikel 22 i denna förordning.

23 Denna andra mening innehåller en regel som begränsar huvudregelns tillämpningsområde. Denna regel ska följaktligen, såsom den tjeckiska regeringen, den tyska regeringen och den slovakiska regeringen samt Europeiska gemenskapernas kommission framfört, betraktas som ett undantag och tolkas restriktivt.

24 Härav följer att den andra meningen i artikel 24 i förordning nr 44/2001 inte kan uppfattas så, att den gör det möjligt att utesluta andra tvister än dem som uttryckligen anges däri från tillämpningsområdet för den i första meningen i samma artikel angivna huvudregeln.

25 Enligt den rättspraxis som gäller artikel 18 i konventionen av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 299, 1972, s. 32; svensk utgåva, EGT C 15, 1997, s. 30) – en bestämmelse som i sak är identisk med artikel 24 i förordning nr 44/2001 – är nämligen huvudregeln gällande tyst prorogation tillämplig i de situationer som inte uttryckligen anges i den andra meningen i artikel 18 i denna konvention. Domstolen, som uttalade sig inom ramen för en tvist där parterna ingått ett prorogationsavtal, bekräftade att det inte måste föreligga skäl motiverade av systematiken i konventionen eller de mål som eftersträvas med konventionen för att parterna ska anses vara förhindrade att hänskjuta en tvist till en annan domstol än den som följer av bestämmelserna i konventionen (se dom av den 24 juni 1981 i mål 150/80, Elefanten Schuh, REG 1981, s. 1671, punkt 10, och av den 7 mars 1985 i mål 48/84, Spitzley, REG 1985, s. 787, punkterna 24 och 25).

26 Eftersom behörighetsreglerna i avsnitt 3 i kapitel II i förordning nr 44/2001 inte avser exklusiv behörighet ska domstolen där talan väckts under dessa omständigheter förklara sig behörig ifall svaranden går i svaromål och inte gör någon foruminvändning, trots att dessa regler har åsidosatts.

27 Okresní soud v Chebu frågar sig i beslutet om hänskjutande huruvida den dom som kommer att meddelas inte kommer att kunna erkännas enligt artikel 35.1 i förordning nr 44/2001 om den förklarar sig behörig enligt artikel 24 i denna förordning, trots att reglerna i avsnitt 3 i kapitel II i förordningen inte har iakttagits.

28 Domstolen erinrar härvid om att det i artikel 35 anges att en grund för att inte erkänna en dom utgörs av ett åsidosättande av de särskilda behörighetsreglerna, bland annat reglerna för behörighet vid försäkringstvister, vars syfte är att säkerställa ett stärkt skydd för den svagare parten.

29 En sådan bestämmelse gäller den situationen att en dom inte ska erkännas, eftersom den har meddelats av en domstol som inte var behörig och vid vilken talan har väckts i strid med dessa regler. Bestämmelsen är således inte tillämplig när avgörandet har meddelats av en domstol som är behörig. Detta är bland annat fallet när talan väckts vid en domstol inför vilken svaranden går i svaromål utan att göra någon foruminvändning, trots att de särskilda behörighetsreglerna inte har iakttagits. Domstolen är nämligen i sådant fall behörig enligt artikel 24 i förordning nr 44/2001. Artikel 35 i denna förordning hindrar således inte erkännande av en dom från en sådan domstol.

30 Fastän behörighetsreglerna inom de områden som avses i avsnitten 3–5 i kapitel II i förordningen har till syfte att erbjuda den svagare parten ett stärkt skydd (se dom av den 13 december 2007 i mål C-463/06, FBTO Schadeverzekeringen, REG 2007, s. I-11321, punkt 28) kan de regler om behörig domstol som följer av dessa avsnitt inte påtvingas denna part. Om den svagare parten fritt väljer att gå i svaromål medger

förordning nr 44/2001 möjligheten att bestrida talan i sak vid en annan domstol än den som utses med tillämpning av dessa avsnitt.

31 Den tjeckiska och den slovakiska regeringen har i sina yttranden påpekat att för att svarandens avgivande av svaromål ska anses utgöra ett prorogationsavtal i en sådan tvist som den i målet vid den hänskjutande domstolen måste svaranden, som är den svagare parten, ha full kännedom om följderna av att talan bestrids i sak. Domstolen där talan väckts måste således i intresse av att skydda den svagare parten självmant pröva huruvida svarandens viljeyttring faktiskt är medveten och kan ligga till grund för domstolens behörighet.

32 En sådan skyldighet kan emellertid endast åläggas genom införande av en uttrycklig regel med sådan innebörd som den i förordning nr 44/2001. Den domstol vid vilken talan väckts har emellertid alltid möjlighet att med beaktande av målet med behörighetsreglerna i avsnitten 3–5 i kapitel II i förordningen, vilket är att erbjuda den part som anses vara den svagare ett stärkt skydd och att försäkra sig om att svaranden under dessa omständigheter har full kännedom om följderna av hans medgivande att gå i svaromål.

33 Mot bakgrund av det ovan anförda ska fråga 2 besvaras enligt följande. Artikel 24 i förordning nr 44/2001 ska tolkas så, att den domstol vid vilken talan har väckts, utan att reglerna i avsnitt 3 i kapitel II i förordningen har iakttagits, ska förklara sig behörig, om svaranden går i svaromål utan att göra någon foruminvändning, eftersom ett sådant avgivande av svaromål utgör ett tyst avtal om domstols behörighet.

Fråga 1 och fråga 3

34 Fråga 3 har endast ställts för det fall fråga 2 besvaras nekande. Eftersom fråga 2 ska besvaras jakande saknas anledning att besvara fråga 3.

35 Vad beträffar fråga 1, som avser tolkningen av artikel 26.1 i förordning nr 44/2001, konstaterar domstolen att eftersom det framgår av dess svar på fråga 2 att den hänskjutande domstolen i föreliggande fall ska förklara sig behörig med stöd av förordningen saknar en prövning av denna bestämmelse all relevans med hänsyn till att den enligt sin lydelse endast är tillämplig på en domstol som inte är behörig enligt bestämmelserna i förordningen.

Rättegångskostnader

36 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

Artikel 24 i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område ska tolkas så, att den domstol vid vilken talan har väckts, utan att reglerna i avsnitt 3 i kapitel II i förordningen har iakttagits, ska förklara sig behörig, om svaranden går i svaromål utan att göra någon foruminvändning, eftersom ett sådant avgivande av svaromål utgör ett tyst avtal om domstols behörighet.

Underskrifter